

IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA FAVQULODDA VAZIYATLAR VA QUTQARUV TIZIMI

Mamashayev Bahrom Safarovich

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti

Atrof-muhit muhofazasi va hayot faoliyati xavfsizligi

Kafedrasi Katta o'qituvchi,

Mamatov Behro'z Komil o'g'li

Termiz Davlat muhandislik va agrotexnologiyalar

universiteti 3-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20026307>

ANNOTATSIYA. Mazkur tezisda iqlim o'zgarishi sharoitida yuzaga kelayotgan favqulodda vaziyatlar va ularning qutqaruv tizimiga ta'siri tahlil qilingan. Iqlim o'zgarishining asosiy sabablari sifatida global isish, atmosfera ifloslanishi va tabiiy resurslardan noo'rin foydalanish ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, ushbu jarayon natijasida yuzaga keladigan suv toshqinlari, qurg'oqchilik, o'rmon yong'inlari va boshqa tabiiy ofatlarning ortib borishi yoritilgan.

Kalit so'zlar: Iqlim o'zgarishi, global isish, favqulodda vaziyatlar, tabiiy ofatlar, qutqaruv tizimi, qidiruv-qutqaruv ishlari, xavfsizlik.

ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ СИТУАЦИИ В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА И СИСТЕМА СПАСАТЕЛЬНЫХ РАБОТ

АННОТАЦИЯ. В данном тезисе проанализированы чрезвычайные ситуации, возникающие в условиях изменения климата, а также их влияние на систему спасательных работ. В качестве основных причин изменения климата указаны глобальное потепление, загрязнение атмосферы и нерациональное использование природных ресурсов. Также освещается рост частоты таких природных катастроф, как наводнения, засухи, лесные пожары и другие чрезвычайные ситуации, возникающие в результате данного процесса.

Ключевые слова: изменение климата, глобальное потепление, чрезвычайные ситуации, природные катастрофы, система спасательных работ, поисково-спасательные работы, безопасность.

EMERGENCY SITUATIONS UNDER CLIMATE CHANGE CONDITIONS AND THE RESCUE SYSTEM

ANNOTATION. This thesis examines methods for assessing floods and measures for their prevention. It analyzes the causes of floods, their impacts on territories, and ways to reduce associated risks. The effectiveness of engineering and natural protection measures is also considered. The research results are aimed at developing recommendations for flood risk reduction and management.

Keywords: climate change, global warming, emergency situations, natural disasters, rescue system, search and rescue operations, safety.

Hozirgi davrda iqlim o'zgarishi global miqyosdagi eng dolzarb muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Atmosferada issiqxona gazlarining ortib borishi natijasida Yer yuzasida o'rtacha haroratning oshishi kuzatilmoqda. Bu jarayon global isish deb atalib, u o'z

navbatida tabiiy muvozanatning buzilishiga olib keladi. Natijada turli xil favqulodda vaziyatlar soni va ularning intensivligi ortib bormoqda.

Iqlim o'zgarishi oqibatida yuzaga kelayotgan favqulodda vaziyatlar qatoriga suv toshqinlari, sel hodisalari, qurg'oqchilik, o'rmon yong'inlari, kuchli shamollar va ekstremal issiqlik to'lqinlari kiradi. Ushbu ofatlar aholi hayoti va sog'lig'iga jiddiy xavf tug'diradi, moddiy zarar keltiradi hamda infratuzilmalarni izdan chiqaradi. Ayniqsa, urbanizatsiya darajasi yuqori bo'lgan hududlarda favqulodda vaziyatlarning salbiy oqibatlari yanada kuchliroq namoyon bo'ladi.

Shu nuqtai nazardan, qutqaruv tizimining samarali faoliyat yuritishi muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy sharoitda qidiruv-qutqaruv ishlarini tashkil etish tezkorlik, aniqlik va yuqori darajadagi muvofiqlashtirishni talab etadi. Bunda ilg'or texnologiyalardan foydalanish, jumladan, dronlar, sun'iy yo'ldosh kuzatuv, geografik axborot tizimlari (GIS) va raqamli monitoring tizimlari muhim rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularning oqibatlarini kamaytirishda erta ogohlantirish tizimlarini rivojlantirish, aholini tayyorlash va ularning xabardorligini oshirish zarur hisoblanadi. Qutqaruv xizmatlari xodimlarining malakasini oshirish, maxsus texnika va jihozlar bilan ta'minlash ham muhim omillardan biridir. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, davlatlar o'rtasidagi hamkorlik va axborot almashinuvi ham favqulodda vaziyatlarga samarali javob qaytarishda katta ahamiyatga ega.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, iqlim o'zgarishi sharoitida favqulodda vaziyatlar sonining ortishi va ularning murakkablashuvi qutqaruv tizimi faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Global isish, atmosfera ifloslanishi va tabiiy resurslardan noo'rin foydalanish natijasida yuzaga kelayotgan ekologik o'zgarishlar suv toshqinlari, qurg'oqchilik, o'rmon yong'inlari, kuchli shamollar va boshqa tabiiy ofatlarning tez-tez sodir bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Bu esa aholi xavfsizligi, iqtisodiyot barqarorligi hamda infratuzilmaga jiddiy xavf tug'diradi.

Mazkur sharoitda qutqaruv tizimining samaradorligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Favqulodda vaziyatlarga tezkor va to'g'ri javob berish uchun zamonaviy texnologiyalardan, jumladan dronlar, sun'iy yo'ldosh kuzatuv va raqamli monitoring tizimlaridan foydalanish zarur. Bu esa qidiruv-qutqaruv ishlarini tezlashtirish va aniqligini oshirish imkonini beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. B.S. Mamashayev, Sh.M. Narziyev. "Favqulodda vaziyatlar va aholi muhofazasi". Darslik. – T.: "Existentium-print" nashriyoti, 2025. – 219 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi materiallari va rasmiy veb-sayti ma'lumotlari.
3. "Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish" darsligi. – Toshkent, 2021.
4. IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) Report, Climate Change 2021–2023.
5. World Meteorological Organization (WMO) reports on climate change and extreme weather events.